

Міністерство освіти і науки України

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Кафедра фундаментальної та прикладної геології

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Декан факультету геології,
географії, рекреації і туризму

Віліна ПЕРЕСАДЬКО

“30” серпня 2024 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ОСНОВИ НАФТОГАЗОВОЇ ГЕОЛОГІЇ

рівень вищої освіти перший (бакалаврський)

галузь знань 10. Природничі науки

спеціальність 103. Науки про Землю

освітня програма Геологія нафти і газу

спеціалізація

вид дисципліни обов'язкова

факультет геології, географії, рекреації і туризму

2024 / 2025 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження вченою радою факультету геології, географії, рекреації і туризму

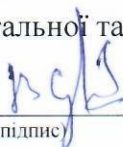
“26” серпня 2024 року, протокол № 8

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ: Сердюкова О. О., ст. викл. кафедри фундаментальної та прикладної геології

Програму схвалено на засіданні кафедри фундаментальної та прикладної геології

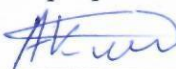
Протокол від “26” серпня 2024 року № 14

Завідувач кафедри фундаментальної та прикладної геології

_____ Валерій СУХОВ
(підпис)

Програму погоджено з гарантом освітньо-професійної програми «Геологія нафти і газу»

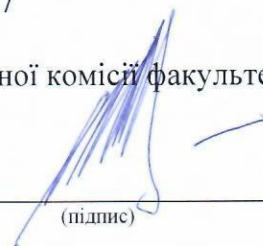
Гарант освітньо-професійної програми «Геологія нафти і газу»

_____ Олександр КЛЕВЦОВ
(підпис)

Програму погоджено науково-методичною комісією факультету геології, географії, рекреації і туризму

Протокол від “26” серпня 2024 року № 7

Голова науково-методичної комісії факультету геології, географії, рекреації і туризму

_____ Олександр ЖЕМЕРОВ
(підпис)

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Основи нафтогазової геології» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалавра за спеціальністю 103. Науки про Землю, освітньо-професійна програма «Геологія нафти і газу»

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Мета викладання навчальної дисципліни: сформувати у студентів загальні уявлення про нафтогазову науку: предметну область та практичні навички, які необхідні у роботі спеціаліста з геології нафти і газу.

1.2. Основні завдання вивчення дисципліни полягають у формуванні наступних загальних та фахових компетентностей:

К03 Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях.

К04. Знання та розуміння предметної області наук про Землю та розуміння професійної діяльності.

К08. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

К13. Знання та розуміння теоретичних основ наук про Землю як комплексну природну систему

К14. Здатність застосовувати базові знання фізики, хімії, біології, екології, математики, інформаційних технологій при вивченні Землі та літосфери, речовини земної кори, покладів корисних копалин.

К15. Здатність здійснювати збір, реєстрацію і аналіз даних за допомогою відповідних методів і технологічних засобів у польових і лабораторних умовах.

К16. Здатність застосовувати кількісні методи при дослідженні літосфери, геологічних об'єктів та процесів.

К17. Здатність до всебічного аналізу складу і будови літосфери та земної кори на різних просторово-часових масштабах.

К18. Здатність інтегрувати польові та лабораторні спостереження з теорією у послідовності: від спостереження до розпізнавання, синтезу і моделювання геологічних об'єктів, процесів та явищ.

К20. Здатність самостійно досліджувати природні матеріали (мінерали та гірські породи) в польових і лабораторних умовах, описувати, аналізувати, документувати і звітувати про результати.

К22. Здатність ідентифікувати та класифікувати відомі і реєструвати нові геологічні об'єкти у земній корі, їх властивості та притаманні їм процеси.

1.3. Кількість кредитів 4

1.4. Загальна кількість годин 120

1. 5. Характеристика навчальної дисципліни	
Обов'язкова	
Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Рік підготовки	
2-й	2-й
Семестр	
3-й	3-й
Лекції	
48 год.	8 год.
Практичні, семінарські заняття	
16 год.	6 год.
Лабораторні заняття	
год.	
Самостійна робота, у тому числі	
56 год.	106 год.
Індивідуальні завдання	
год.	

1.6. Заплановані результати навчання

ПР01. Збирати, обробляти та аналізувати інформацію в області наук про Землю – за заданою темою в області геології, у тому числі нафтогазової геології.

ПР04. Використовувати інформаційні технології, картографічні та геоінформаційні моделі в області геології та нафтогазової геології.

ПР10. Аналізувати склад і будову земної кори на різних просторово-часових масштабах.

ПР11. Впорядковувати і узагальнювати матеріали польових та лабораторних досліджень.

ПР12. Знати і застосовувати теорії, парадигми, концепції та принципи геологічних наук в практичній професійній діяльності

Здобувач вищої освіти повинен

знати:

1. Хімічний склад нафти і газу.
2. Походження нафти і газу.
3. Що таке породи колектори, їх види та геологічні особливості.
4. Що таке породи-покришки, їх види та геологічні особливості.
5. Умови залягання нафтогазових покладів.
6. Ресурси і запаси нафти і газу.
7. Гідрогеологічні особливості родовищ нафти і газу.
8. Види і методи геологічних досліджень.

вміти:

1. Визначати хімічний склад нафти і газу.
2. Визначати тип колекторів та покришок.
3. Володіти методикою підрахунку ресурсів та запасів нафти і газу.
4. Працювати з геологічною документацією та читати геологічні карти.
5. Складати геологічні карти, розрізи та стратиграфічні колонки.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Розділ 1. Мінеральний склад нафтогазоносних порід

Тема 1. Предмет і значення нафтогазової геології. Геотектонічні гіпотези і теорії.

Тема 2. Мінерали та гірські породи. Мінерали та їх властивості. Класифікація мінералів. Магматизм та магматичні гірські породи. Седиментогенез і осадові гірські породи. Метаморфізм та метаморфічні гірські породи.

Тема 3. Вивітрювання гірських порід. Фізичне, хімічне, біологічне вивітрювання.

Тема 4. Підземні води. Гідрогеологічні властивості гірських порід. Будова водоносного горизонту. Динаміка підземних вод. Фізичні властивості та хімічний склад підземних вод.

Тема 5. Тектонічні процеси. Прояви тектонічних процесів. Коливальні рухи. Тектонічні деформації та елементи залягання гірських порід.

Тема 6. Поняття про геохронологію. Відносна геохронологія. Геохронологічна шкала. Абсолютна геохронологія. Геологічна історія земної кори.

Тема 7. Нафтогазоносні регіони України. Український кристалічний щит і Воронезька антекліза. Дніпровсько-Донецька западина. Донецька складчаста споруда. Причорноморська западина. Волинсько-Подільська та Скіфська плити. Львівська западина. Гірські споруди Карпат, Криму та Добруджи.

Розділ 2. Геологія родовищ нафти і газу

Тема 1. Хімічний склад і фізичні властивості нафти і газу. Що таке нафта. Природні вуглеводневі гази. Газовий конденсат. Газові гідрати. Хімічний склад вуглеводнів, фізичні властивості нафти і газу.

Тема 2. Гірські породи – вмістилища рідин і газів. Пористість (загальна, відкрита, первинна, вторинна) гірських порід. Проникність (фазова, відносна, ефективна) гірських порід.

Тема 3. Умови знаходження рідин і газів в пористих середовищах. Нафто-, газонасиченість. Породи-колектори нафти і газу та їх класифікація. Породи покришки. Природні резервуари нафти, газу та води

Тема 4. Пастки нафти і газу. Характеристика пасток. Умови формування пасток нафти і газу.

Тема 5. Класифікації пасток нафти і газу. Літологічні, стратиграфічні, тектонічні та ін. пастки нафти і газу.

Тема 6. Походження нафти і газу. Теорії органічного, неорганічного та змішаного походження нафти і газу.

Тема 7. Міграція нафти і газу. Первинна, вторинна міграції нафти і газу. Фактори міграції нафти і газу. Напрями, шляхи та дальність міграції. Класифікація міграційних процесів.

Тема 8. Гідрогеохімічні показники нафтогазоносності. Генетичні типи вод нафтогазових родовищ. Індикатори нафтогазоносності.

Тема 9. Поняття про родовища нафти і газу. Класифікація родовищ. Характеристика типів родовищ.

Тема 10. Термобаричні умови в покладах і родовищах. Пластові тиски. Закономірності зміни пластових тисків. Температура в покладах і родовищах нафти і газу.

Тема 11. Види і методи досліджень у геології. Геофізичні методи. Геотермічні методи.

Геохімічні методи. Буріння свердловин.

Тема 12. Геологорозвідувальні роботи. Стадії геолого-розвідувальних робіт: регіональні геолого-зйомочні роботи та геофізичні роботи. Попередня розвідка, детальна розвідка, дорозвідка, експлуатаційна розвідка.

Тема 13. Геологічна документація. Геологічна карта. Компонування геологічних карт тектонічна карта. Палеогеографічна карта. Геохімічна карта. Геологічні розрізи. Стратиграфічні колонки. Гідрогеологічна карта.

Тема 14. Охорона надр та геологічного доквілля. Людська діяльність як геологічний фактор. Ноосфера як сфера діяльності людини.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	УСЬОГО	у тому числі					УСЬОГО	у тому числі				
		лекції	практич	лаб. роб.	інд. роб.	сам. р		лекції	практич	лаб. роб	інд. роб.	сам. роб
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Розділ 1. Мінеральний склад нафтогазоносних порід												
Тема 1. Предмет і значення нафтогазової геології	4	2				2	4					4
Тема 2. Мінерали та гірські породи	6	2	2			2	8	2	2			4
Тема 3. Вивітрювання гірських порід	4	2				2	4					4
Тема 4. Підземні води	4	2				2	4					4
Тема 5. Тектонічні процеси	8	2	2			4	8	2				6
Тема 6. Вік земної кори. Поняття про геохронологію	6	2				4	4					4
Тема 7. Нафтогазоносні регіони України	4	2				2	6					6
Разом за розділом 1	36	14	4			18	38	4	2			32
Розділ 2. Геологія родовищ нафти і газу												
Тема 1. Хімічний склад і фізичні властивості нафти і газу	10	4	4			2	8	2	2			4
Тема 2. Гірські породи – вмістилища рідин і газів	6	2				4	8					4
Тема 3. Умови знаходження рідин і газів в пористих середовищах.	6	2	2			2	6					6
Тема 4. Пастки нафти і газу	10	4	2			4	10	2	2			6
Тема 5. Класифікації пасток нафти і газу	4	2				2	4					4
Тема 6. Походження нафти і газу	4	2				2	4					4
Тема 7. Міграція нафти і газу	6	2				4	6					6
Тема 8. Гідрогеохімічні показники нафтогазоносності	6	2				4	6					6

Тема 9. Поняття про родовища нафти і газу	6	4			2	6				6
Тема 10. Термобаричні умови в покладах і родовищах	8	2	2		4	6				6
Тема 11. Види і методи геологічних досліджень	4	2			2	4				4
Тема 12. Геологорозвідувальні роботи	4	2			2	4				4
Тема 13. Геологічна документація.	6	2	2		2	4				4
Тема 14. Охорона надр та геологічного довкілля	4	2			2	6				6
Разом за розділом 2	84	34	12		38	82	4	4		74
<i>Усього годин</i>	120	48	16		56	120	8	6		106

4. Темі практичних занять

№ п/п	Назва теми	Кількість годин, д/з
1	Гранулометричний склад гірських порід (Р. 1, т. 2)	2/2
2.	Визначення елементів складчастих та розривних порушень (Р.1, т. 5)	2
3.	Визначення фізичних властивостей нафти (густина),(Р. 2,т 1)	2/2
4.	Визначення в'язкості нафти	2
5.	Визначення пористості і проникності порід-колекторів (Р.2, т. 3)	2
6.	Літологічні особливості порід-колекторів та порід-покришок (Р.2, т 4)	2/2
7.	Визначення напруженості геотермічного поля в породах, воді (Р. 2, т. 10)	2
8	Складання геологічної документації (Р. 2, т. 13)	2
	Разом	16/6

5. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Види, зміст самостійної роботи Закріпити навчальний матеріал та поповнити знання за темами:	Кількість годин, д/з
1.	Історія виникнення науки про нафту і газ	2/4
2.	Гранулометричний склад осадових гірських порід	2/6
3.	Види продуктів вивітрювання	2/4
4.	Хімічний склад пластових вод	2/4
5.	Розривні тектонічні порушення	4/6
6.	Гіпотеза неорганічного походження нафти і газу	4/4
7	Південний нафтогазоносний регіон: Причорноморсько-Кримська провінція	2/6
8.	Склад і властивості природних горючих газів	2/4
9.	Пористість і проникність порід-покришок	4/6
10.	Природні резервуари нафти, газу та води	2/6
11.	Формування пасток у похованих річкових долинах та древніх коралових рифах	4/6
12.	Комбіновані пастки нафти і газу	2/4
13.	Основні гіпотези неорганічного походження нафти і газу	2/4

14.	Вплив температури на міграційні процеси нафти і газу	4/6
15.	Індикатори нафтогазоносності	4/6
16.	Локалізація світових родовищ нафти і газу та нові, які відкриті у світі після 2000 року	2/6
17.	Значення термобаричних умов для розробки родовищ	4/6
18.	Геохімічні методи (літогеохімічний, гідрогеохімічний, газо-геохімічний, біогеохімічний) геологічних досліджень	2/4
19.	Стадії пошукового етапу геологорозвідувальних робіт	2/4
20.	Геологічна карта – результат роботи геологів	2/4
21.	Геологічна служба, освіта та наука в Україні	2/6
	Разом	56/106

6. Індивідуальні завдання

- не передбачені

7. Методи навчання

Лекції, практичні заняття, самостійна робота.

8. Методи контролю

Поточний контроль: усне опитування на лекційних заняттях, перевірка практичних робіт, захист практичних робіт, контрольна робота.

Підсумковий контроль – письмова залікова робота в системі Мудл

9. Схема нарахування балів

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальні завдання		Залік	Сума
Розділ 1 – Розділ 2	Контрольна робота, передбачена навчальним планом		
40	20	40	100

Критерії оцінювання

За робочою програмою заплановано 8 практичних робіт (max = 12 балів):

1. Гранулометричний склад гірських порід – 1-1,5 бали
2. Визначення елементів складчастих та розривних порушень – 1-1,5 бали
3. Визначення густини нафти – 1-1,5 бали
4. Визначення в'язкості – 1-1,5 бали
5. Визначення пористості і проникності порід-колекторів – 1-1,5 бали
6. Літологічні особливості порід-колекторів та порід-покришок – 1- 1,5 бали
7. Визначення напруженості геотермічного поля в породах, воді – 1-1,5 бали
8. Складання геологічної документації – 1-1,5 бали.

При оцінюванні практичних враховується: правильність розрахунків та побудов – 0,5 бал, правильність оформлення – 0,5 бал, захист роботи – 0,5 бал.

Запланована **1 контрольна робота**, що оцінюється в **20 балів**. Контрольна робота має вигляд тестових завдань, які включають 3 рівня: 1 рівень – одна правильна відповідь по 0,5 бали за кожну; 2 рівень множинний та завдання на співставлення з 1 балом за кожну правильні

відповідь; 3 рівень відкрите запитання та графічні побудови, які оцінюються в 5 балів за кожну правильну відповідь.

28 балів відводиться для опитування під час лекцій – проводиться перевірка знань з кожної теми, що оцінюється в 0,5- 1 бали; повна відповідь на питання – 1бал, часткова відповідь- 0,5б.

Умовою допуску студента до заліку є виконання та захист практичних робіт. Здобувач вищої освіти повинен набрати не менше 10 балів з навчальної дисципліни під час поточного контролю.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка
	для дворівневої шкали оцінювання
50-100	зараховано
1-49	не зараховано

10. Рекомендована література

Основна література

1. Суярко В. Г. Загальна та нафтогазова геологія : навчальний посібник / В. Г. Суярко, О. О. Сердюкова, В. В. Сухов. – Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2013. – 212 с.
2. Суярко В. Г. Прогнозування, пошук та розвідка родовищ вуглеводнів / В. Г. Суярко. – Харків: Фоліо, 2015. – 256 с.
3. Атлас родовищ нафти і газу України. – Львів, УНГА. 1998, томи № 1-6.
4. Мала гірнича енциклопедія. В 3-х т. / За ред. В. С. Білецького. – Донецьк: Донбас, 2004.
5. Довідник з нафтогазової справи. – Київ-Львів, 1996. – 620 с.
6. Маєвський Б.Й., Євдошук М. І., Лозинський О. Є. Нафтогазоносні провінції світу. – Київ: – Київ: Наукова думка, 2002. – 403 с.

Допоміжна література

1. Максимчук В. Ю., Кузнєцова В. Г., Вербицький Т. З.та ін. Дослідження сучасної геодинаміки Українських Карпат / За редакцією В. І. Старостенка. Проект "Наукова книга". – Київ: Наукова думка, 2005. – 255 с.
2. Кобзова В. М., Дешиця С. А., Ладанівський Б. Т., Мороз І. П. Фізичне моделювання електромагнітних полів у геологічному середовищі. Проект "Наукова книга". – Київ: Наукова думка, 2008. – 167 с.
3. Іванишин В. С. Нафтопромислова геологія. – Львів, 2003. – 646 с.
4. Карта корисних копалин України. – Київ, 2000.
5. Мінеральні ресурси України та світу. – Київ: Геоінформ, 2005. – с. 462.
6. Гаврилюк О. В. Основи геології конспект лекцій (для студентів денної та заочної форм навчання за спеціальністю 185 – Нафтогазова інженерія та технології) / О. В. Гаврилюк ; Харків. нац. ун-т міського госп-ва ім. О. М. Бекетова. – Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2019. – 95 с.
7. Актуальні проблеми нафтогазової геології : навч. А43 посіб. / Б. Й. Маєвський, С. С. Куровець, О. Є. Лозинський [та ін.]. - Івано-Франківськ : ІФНТУНГ, 2014. – 240 с.

11. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

1. <https://ekhnuir.karazin.ua/handle/123456789/14279>
2. https://geoinfo.nmt.edu/faq/energy/petroleum/Petroleum_geology_intro.pdf
3. <https://www-e--education-psu-edu.translate.goog/png301/node/8?>
4. <https://geologyscience-com.translate.goog/geology-branches/petroleum-geology/petroleum-geology/?>
5. https://en-m-wikipedia-org.translate.goog/wiki/Petroleum_geologist?
6. <https://www.frontiersin.org/journals/earth-science/articles/10.3389/feart.2023.1205217/f>